

TÜRKİYE’DE BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMININ YAYGINLAŞTIRILMASINDA İNTERNET KAFELERİN ROLÜ

Celalettin AKTAŞ*

Özet

Türkiye’de İnternet, kullanıma girdiği günden itibaren çok yaygınlaşmamıştır. Türk Toplumunu içerisinde İnternet kullanımı, bilgisayar kullanımına bağlı olarak düşük oranlarda artış göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) verilerine göre 2005 yılı Nisan-Haziran döneminde bilgisayar kullanım oranı yüzde 17,65 ve İnternet kullanım oranı yüzde 13,93 iken; 2004 yılının aynı döneminde bilgisayar kullanım oranı yüzde 16,80 ve İnternet kullanım oranı yüzde 13,25’dir. TÜİK’in gerçekleştirdiği Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçları değerlendirildiğinde; Türkiye’de İnternet kafelerin, İnternet’e erişim konusunda önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Türkiye’de nüfusa düşen İnternet kafe sayısı diğer ülkelerdekinden daha fazladır. İnternet kafeler sadece İnternet’e erişim imkânı sunan yerler değildir; aynı zamanda kullanıcıların bir araya geldiği ve sosyalleştiği toplumsal alanlardır. İnternet kafeler; bireylerin bir araya geldiği, sosyalleştiği aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim sağladığı, bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda ilgi ve yeteneklerini geliştirdiği üçüncü yerlerdir. Böyle olmasına rağmen Türkiye’de Devlet tarafından İnternet kafelere gereken önem verilmeyerek, İnternet kafelerin etkin ve verimli kullanılması yoluna gidilmesi yerine; Kamu İnternet Erişim Merkezleri’nin 2007 yılından itibaren kurulması planlanmaktadır. Bu çalışmada; Devlet tarafından belirlenen stratejinin aksine halka mal olmuş olan İnternet kafelerin, Türkiye’de bilgisayar ve İnternet kullanımının yaygınlaştırılmasında neden daha etkin ve verimli bir rol oynayabileceği ve öncelikle kullanılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar sözcükler: İnternet kafe, bilgisayar kullanımı, kamu internet erişim merkezi.

Abstract: The Major Role of Internet Cafes in Increasing The Rate of Internet And Computer Use In Turkey

Internet usage has been increasing within Turkish society in accordance with the rate of computer use. According to data published by Turkish Statistical Institute (TURKSTAT), the percentage of computer use was 17.65, and the percentage of Internet use was 13.93 during the period of April through June 2005. During the same period of time in 2004, the percentage of computer use was 16.80, and the percentage of Internet use was 13.25. When Household Information Technologies Use Surveys conducted by TURKSTAT are evaluated, it is clear that Internet cafes have been playing a major role in increasing accessibility to Internet in Turkey. The number of Internet cafes per capita is higher in Turkey than in any other country in the world. Internet cafes are not only locations that offer access to the Internet, but are also social places where Internet users can meet and mingle. Turkish authorities, however, undervalue the importance of Internet cafes in Turkey and plan to set up Public Internet

* Dr. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümü.

Access Points all over Turkey, beginning in 2007. This paper delineates the reasons why Internet cafes should be the primary catalyst for increasing the diffusion rate of Internet and computer use in Turkey.

Key words: *Internet cafe, computer use, public internet access points.*

.....

GİRİŞ

20. yüzyılın son otuz yılında İnternet’in ortaya çıkışı ve gelişimi, askeri strateji, bilimin büyük işbirliği, teknolojik girişimcilik ve kültürel karşıt yeniliğin benzersiz bir bileşiminin ürünüdür (Castells, 2000: 45). İnternet’in kökleri dünyanın en yenilikçi araştırma kurumlarından birisi olan Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Kurumu (DARPA) çalışmalarında yatmaktadır. 1960’lı yıllarda ABD Savunma Bakanlığı, savunma kaynaklarını geliştirmek ve askeri verilere ulaşabilmek amacıyla gerekli teknolojinin oluşturulabilmesi için bir çalışma başlatmıştır. Bu projenin amacı, ABD ordusuna nükleer bir saldırıdan etkilenmeyecek savunma amaçlı çalışan bilgisayarlar arasında oldukça sıkı örülmüş bir iletişim sistemi tasarlamaktır. Eğer ağ üzerinde bir ya da birçok iletişim düğümü imha edilirse, mesajları yine de taşıyabilecek yeterli sayıda merkez kalmalıdır (Barbier ve Lavenir, 2001: 373). Paket Anahtar İletişim Teknolojisi’ne dayanan bu sistem, ağın komuta ve kontrol merkezlerinden bağımsız olmasını sağlayarak mesaj birimlerinin, ağ içerisinde bir diziyi izlemekten kendi yollarını bularak hedefe varıp, ağın herhangi bir noktasında tutarlı anlamla yeniden toplanabilmesine imkân sağlamaktadır (Hafner ve Lyon, 2000: 66). Birden fazla kullanıcının, birimlere ayrılmış verilere aynı bağlantı içinde erişmesine olanak sağlayan bu yöntem ile bilgisayarların, birbirlerine bağlanarak verilere aynı anda ulaşması mümkün olmuştur. Böylece bağlantıları, kontrol merkezlerini kullanmaksızın ses,

görüntü ve veri dâhil her türlü mesajı iletebilen bir ağ, İnternet oluşturulmuştur. Çok sayıda bilim adamı farklı ölçütler kullanarak İnternet’i tanımlamaya çalışmışlar ise de sonuçta, İnternet’in bir iletişim ağı olduğu noktasında buluşmuşlardır. DiMaggio vd. (2001: 307–346) İnternet’in, “bilgi erişimine ve kişiler arasında iletişime izin veren, bilgisayarlar ve diğer sayısal aygıtlar vasıtasıyla insanları ve bilgiyi birbirine bağlayan ağların, elektronik ağı” olduğunu vurgularken; Shields (1996: 9) ise İnternet’in, “insanların rolü olmaksızın birbiri ile iletişim kuran bir grup bilgisayar veya bir ‘nesne’ olmadığını; yer ve zamanın ötesinde insanları birbirine bağlayan bir ağ olduğunu” belirtmiştir. Castells (2006: 26–27) ise İnternet’i, “birçok insanı birçok insana bağlayan, gerçek zamanda gerçekleşen yeni bir elektronik iletişim teknolojisi, yeni bir örgütlenme biçimi, hatta yeni bir iletişim aracı” olarak tanımlamıştır.

Bilgisayar ve elektronik iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan İnternet, çok kısa bir süre içerisinde alışverişten ticarete, bilimsel araştırmalardan eğlenceye, sivil toplum kuruluşlarının örgütlenmesinden siyasi partilerin propagandasına kadar hayatın her alanında aktif bir rol almıştır. Küçük bir bilgisayar ağı olarak ortaya çıkan İnternet, bugün etkileşimli küresel bir ortam haline dönüşmüştür. İnternet, olağanüstü bir hızla yayılarak tarihin en hızlı yayılma gösteren iletişim aracı olmuştur (Slevin, 2000: 2). ABD’de radyonun

60 milyon insana ulaşması 30 yıl alırken; televizyonun bu yayılma seviyesine ulaşması 15 yıl almıştır. İnternet ise, dünya çapında bilgisayar ağının gelişmesini izleyen ilk üç yıl içerisinde bunu başarmıştır (Castells, 2000: 382). Eylül 2002 itibarıyla dünyada genelinde 606 milyon insanın İnternet erişimi vardır (Cho, 2003: 623-645). 2005 yılında dünyada yaklaşık olarak 950 milyon insan İnternet kullanıcısıdır ve 2006 yılında ise dünya çapında İnternet kullanıcısı sayısının 1.28 milyar olacağı tahmin edilmektedir (Hamburger, 2005: I).

Türkiye’de ise İnternet, kullanıma girdiği günden bugüne kadar geçen süre içerisinde sosyo-ekonomik ve kültürel sebeplerden dolayı çok yaygınlaşamamıştır. Özellikle Türk vatandaşının ekonomik olarak bu teknolojiye sahip olmaya gücünün yetmemesi, İnternet kullanımının toplumun geneline yayılması önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türk Toplumunda bilgisayar kullanımına bağlı olarak, her yıl İnternet kullanımı çok düşük oranlarda artış göstermiştir. Türkiye’nin İnternet ile tanışması 1993 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Proje Ofisi tarafından Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı (TUENA) (1999: 11-12) çalışması kapsamında, 1997 Ekim-Kasım döneminde gerçekleştirilen saha çalışmasında elde edilen veriler, Türkiye nüfusunun yüzde 65’ini oluşturan, 20 binin üzeri nüfusa sahip yerleşim yerlerinde hanelerdeki bilgisayar kullanım oranı yüzde 6,5 iken; bu hanelerdeki İnternet kullanım oranının yüzde 1,2 olduğunu göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 2005 yılı Nisan-Haziran döneminde bilgisayar kullanım oranı yüzde 17,65 ve İnternet kullanım oranı yüzde 13,93 iken; bir önceki yılın aynı döneminde

bilgisayar kullanım oranı yüzde 16,80 ve İnternet kullanım oranı yüzde 13,25’dir.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılında gerçekleştirmiş olduğu Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçları değerlendirildiğinde; Kullanılan Yere Göre İnternet Kullanım Oranı Araştırması, Türkiye’de İnternet kafelerin İnternet’e erişim konusunda önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bu kafeler kullanıcılarına hem sosyalleşebilecekleri bir alan hem de İnternet’e erişim imkânı sağlamaktadır. Türkiye’de yapılan diğer bir araştırma da; bireyleri İnternet kafeye gitme davranışına iten İnternet’e erişim sağlama başat nedeni yanı sıra, sosyalleşme isteğinin de bireyleri İnternet kafelere gitmeye yönlendiren ikincil bir sebep olduğunu ortaya koymuştur (Çağlayan, 2002: 3). Türk Toplumunda içerisinde İnternet kafelerin kullanımı bu kadar yaygın olmasına rağmen; Devlet tarafından İnternet kafelere gereken önem verilmemektedir. Hatta Devlet, İnternet kafeleri bilişim suçlarının (bahis, kumar, çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik vs.) işlendiği suç merkezleri olarak görmektedir. Başbakan Erdoğan, İnternet kafe işletmecilerine, “bir defa kendinize çeki düzen verin. Adam gibi bu mesleği icra edecekseniz ne ala. Ama adam gibi bu mesleği icra etmeyecekseniz bundan sonra gerek güvenlik güçlerimiz gerekse hazırlayacağımız yasalarla bir defa tepeniz-deyiz. Bunu bilirsiniz” (Yeni Şafak, 2006) uyarılarını yaparak, Hükümet’in İnternet kafeler ile ilgili görüşünü kamuoyuna açıklamaktadır. 28.07. 2006 tarihli 26242 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bilgi Toplumuna Stratejisi’nde (23), toplumdaki çeşitli sosyal kesimlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve kullanımında ortaya çıkan farklılıkların azaltılması ve bilgisayar ve İnternet kullanımının ülke genelinde

yaygınlaştırılabilmesi için, Kamu İnternet Erişim Merkezleri’nin 2007 yılından itibaren kurulması planlanmaktadır. Öte taraftan halen en ücra kasabalara kadar yayılmış olan İnternet kafeler, Türkiye’de bilgisayar ve İnternet kullanımının yaygınlaşmasında aktif olarak görev yapmaktadırlar. Bu çalışmada; Devlet tarafından belirlenen stratejinin aksine halka mal olmuş olan İnternet kafelerin, Türkiye’de bilgisayar ve İnternet kullanımının yaygınlaştırılmasında neden daha etkin ve verimli bir rol oynayabileceği ve öncelikle kullanılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

İnternet Kafe

1990’lı yıllarda İnternet kafeler, evden İnternet’e bağlanma ücretlerinin yüksek olması ve herkesin bir bilgisayara sahip olmaması sebebiyle halkın İnternet’e erişiminin sağlanabilmesi için kurulmuştur. İlk İnternet kafenin 1994 yılında İngiltere’de açılmasını takiben çok sayıda İnternet kafe dünyanın çeşitli bölgelerinde faaliyete geçmiştir (Gürol ve Sevindik, 2005). Net kafeler, sanal kafeler, sörf istasyonları olarak da adlandırılan İnternet kafeler, bilgisayarı ve/veya İnternet erişimi imkânı olmayan bireylerin bir ücret karşılığı belirli bir süre için İnternet’e erişimini sağlayan ticari işletmeler olarak tanımlanmaktadır. İnternet kafeler, bilgisayar sahipliğinin ve sürekli İnternet bağlantısının önemli bir maddi kaynak gerektirmesi sorununa pratik bir çözüm olarak, dünyanın dört bir yanında yaygınlık kazanmıştır. İnternet kafeler zaman içerisinde kendi başına bir sektör haline gelerek, dünya çapında en hızlı büyüyen hizmet kollarından birisi haline gelmiştir. Bu sebeple Reinhart (2001) internet kafeleri, “İnternet erişiminin McDonald’s’ları” olarak adlandırmaktadır.

Genel olarak İnternet kafeler, İnternet’e erişim imkânı olan ve müşterilerine İnternet’te sörf yaparken yiyecek ve içecek servisi sağlayan mekânlardır. Wakeford’a (1999: 180) göre İnternet kafe, “İnternet’in makinelerle ve/veya yiyecek ve içeceklerle zaman öldüren insanlar için üretildiği ve yorumlandığı bilişsel dönüşüm mekanlarıdır” (aktaran, Yıldız, 2002). Bu mekanlarda müşteriler, İnternet’i kullanarak Web’de sörf yapabilir, elektronik posta ve sohbet odalarını kullanarak kişiler arasında gerçek zamanlı iletişim kurabilir, çevrimiçi alışveriş yapabilir, eğitim ve/veya kişisel amaçlı olarak araştırma yaparak enfomasyona ulaşabilir. Bu mekânlarda, İnternet kullanımının yanı sıra, müşterilere bilgisayarlarda oyun oynama, yazıcıdan çıktı alma ve temel bilgisayar kullanımı hizmetleri de verilmektedir. İnternet kafeler sağlamış oldukları teknik imkânların yanı sıra, İnternet kafe kullanıcıları arasında birebir sosyalleşme imkânı da sunmaktadırlar (Reinhart, 2001: Kalyon, 2000). Ana amacı bilgisayar ve İnternet erişimi sağlamak olan İnternet kafeler aynı zamanda toplumsal mekânlardır (Leagran, 2002: 158). İnternet kafeler; bireylerin bir araya geldiği, sosyalleştiği aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim sağladığı, bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda ilgi ve yeteneklerini geliştirdiği üçüncü yerler¹ gibi işlev görürler (Ferlander & Timms, 2006: 152). Bu mekânlar birbirlerini daha önceden tanımayan bireylerin bir araya gelebileceği, beraberce ortak projeler üzerinde çalışabileceği ve bilgi alışverişinde bulunabileceği toplumsal alanlar oluşturmaktadır. Musatov’un (2001) da gözlemlediği gibi; “İnternet kafeler bireylerin toplumsal ve bilişsel ihtiyaçlarının bir bileşimini tatmin etmektedirler” (aktaran, Yıldız, 2002).

Türkiye’de İnternet Kafeler

30.12.1999 tarih ve 23922 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Açılması İzine Bağlı Yerlere Uygulanacak İşlemler Hakkında Yönetmelik’te İnternet kafeler, “içerisinde bulunan İnternet bağlantılı bilgisayarlar sayesinde oyun oynamaya ve uluslararası yayınları takip etmeye müsait, alkolsüz içeceklerle birlikte hafif yiyeceklerin de verildiği umuma açık iş yerleri” olarak tanımlanmıştır. Mevcut düzenlemeler² İnter-net kafeleri üçe ayırmaktadır: Birinci grup eğitimsel kafeler olarak tanımlanabilecek şekilde eğitim-öğretim kurumlarının, kütüphanelerin, kamu kurumlarının, derneklerin, sendikaların ve benzeri kuruluşların İnternet’e erişim bölümlerini kapsamaktadır. Bu gruptaki mekânlar, ticari amaçla çalışmamakta; sadece kendi çalışanlarına hizmet verdiğinden dolayı yönetmelik kapsamına girmemekte ve denetlenmemektedirler. İkinci grupta, ticari amaçla işletilip sadece İnternet’e erişim olanağı sağlayan, bilgisayarlarında oyun oynatılması yasak olan kafeler vardır. Üçüncü grubu oluşturan kafeler ise, yine ticari amaçlı, ama sadece oyuna yönelik yerlerdir. Üçüncü grupta aranan, eğitim-öğretim yerlerine en az 200 metre uzakta olma şartı, ikinci grup için aranmamaktadır (Göker, 2001) Emniyet Genel Müdürlüğü’nce 26.03.2001 tarihinde yayınlanan ek bir genelge ile, ikinci gruptaki kafelere giriş yaş sınırı kaldırılmış, üçüncü gruptakilere girişteki yaş sınırı ise 15’ten 12’ye çekilmiştir. Ancak 18 yaşından küçükler, yine velisiyle veya velisinin yazılı izniyle bu mekanlara girebilmektedir.

Türkiye’de ilk İnternet kafe 1995 yılında İstanbul’da Cyber Cafe ismiyle açılmıştır. İnternet kafeler, dünyanın çeşitli bölgelerinde olduğu gibi Türkiye’de de ülkenin en ücra köşelerine kadar yayılmıştır. Hatta Tür-

kiye’de nüfusa düşen İnternet kafe sayısı diğer ülkelerdekinden daha fazladır (Gürol ve Sevindik, 2005). Türkiye’de ruhsatlı olarak faaliyet gösteren İnternet kafe sayısı Haziran 2005 rakamlarına göre 11.243 iken; bu sayının yeni açılan ve ruhsatsız İnternet kafeler ile beraber 18.000 olduğu tahmin edilmektedir (Nebil, 2006). Türkiye’de İnternet kafe sayısının bu kadar yüksek olması; Türkiye’de bilgisayar ve İnternet erişimine sahip hane oranının çok düşük olmasından, eğitim veren kurumların çok büyük bir kısmının bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olamamasından kaynaklanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılı Nisan-Haziran döneminde gerçekleştirmiş olduğu Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, Türkiye’de hanelerde bilgisayar sahipliği oranının çok düşük olduğunu ortaya koymaktadır (tablo-1). Bu araştırma, Türkiye’de bilgisayara sahip olan hane oranının yüzde 12,89 olduğunu gösterirken; İnternet’e bağlı araçlara sahip hane oranının ise yüzde 6,65 olduğunu belirlemiştir. Türkiye, bilgisayar ve İnternet erişimine sahip hane oranı bakımından bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında da; Türk vatandaşlarının bu teknolojilere sahip olma ve erişim açısından Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin vatandaşlarının çok gerisinde kaldığı görülmektedir. OECD tarafından yayınlanan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Temel Göstergeleri’ne (2004) göre; bilgisayara sahip hane oranı Almanya’da yüzde 68,70, Britanya Krallığı’nda yüzde 65,26, İspanya’da yüzde 52,13, Fransa’da yüzde 49,78, İtalya’da yüzde 47,35 ve Yunanistan’da 28,98 iken; İnternet’e erişimi olan hane oranı Almanya’da yüzde 60, Britanya Krallığı’nda yüzde 55,9, İspanya’da yüzde 33,6, Fransa’da yüzde 33,6, İtalya’da yüzde 34,10 ve Yunanistan’da yüzde 16,50’dir. Türkiye’de yaşanmakta olan bu durum bilgisayar ve

İnternet kullanmak isteyen bireyleri İnternet kafelere yönlendirmektedir. Dolayısıyla İnternet kafeler, çeşitli faktörlere bağlı olarak bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olmayan bireylere, bu hizmetlerden faydalanabilme imkânını belirli bir ücret karşılığında sunmaktadırlar. İnternet ve bilgisayar kullanımının Türkiye’de yaygınlaşmamasının en önemli sebeplerinden bir tanesi; Türk vatandaşının ekonomik olarak bu teknolojiye sahip olmaya gücünün yetememesinden kaynaklanmaktadır. İnsanlar hem bilgisayar almak hem de evlerindeki bilgisayarları İnternet’e bağlamak konusunda maddi sıkıntı çekmektedirler. İnternet’in pahalı bir teknoloji olması, düşük sosyo-ekonomik statülü kişilerin bu teknolojiden

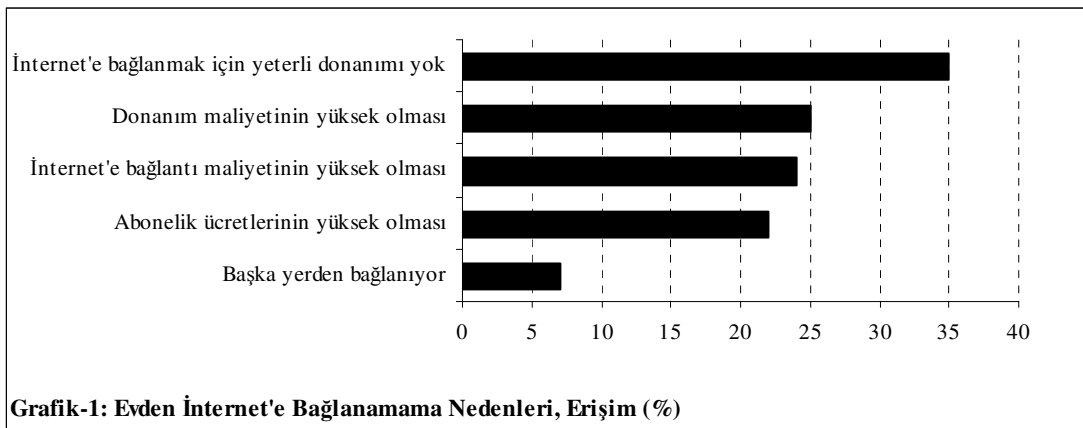
yararlanmasını engellemektedir (Speight, 1999; 135–150). Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2004 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, hanelerden İnternet’e bağlanamama nedenlerinin (grafik-1) ağırlıklı olarak ekonomik sebeplere dayandığını ortaya koymaktadır. Hanelerin İnternet’e bağlanmak için yeterli donanımına sahip olamaması, İnternet kullanımının yaygınlaşmaması önündeki başlıca problem olarak gözükmektedir. Hanelerin İnternet’e bağlanmak için yeterli donanımına sahip olamayışı, donanım maliyetlerinin, İnternet’e bağlantı maliyetlerinin ve abonelik ücretlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Sahiplik durumu	Bilişim teknolojilerine sahip olan hane oranı			İnternet’e bağlı araçlara sahip hane oranı		
	Türkiye	Kent (1)	Kır (2)	Türkiye	Kent	Kır
Kişisel bilgisayar	11,62	16,11	3,74	5,86	8,39	1,40
Taşınabilir bilgisayar	1,13	1,60	0,30	0,74	1,05	0,18
El bilgisayarı	0,14	0,22	-	0,08	0,12	-
Cep/araç telefonu	72,62	79,86	59,91	3,21	3,76	2,25
Televizyon (uydu yayını ve kablo TV dahil)	97,74	98,97	95,59	0,05	0,08	-
Oyun konsolu	2,90	3,75	1,40	0,02	0,02	-
Yukarıdakilerden en az birisine sahip olan toplam hane	98,35	99,40	96,51	8,66	11,62	3,46

Tablo-1: Hanelerde Bilişim Teknolojileri Sahiplik Durumu (%)

(1).Kent: 20.001 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerleri

(2).Kır: 20.000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri

Grafik-1: Evden İnternet'e Bağlanamama Nedenleri, Erişim (%)

Bilgisayar ve İnternet kullanımının Türkiye’de yaygınlaşmamasının diğer önemli bir sebebi de; Türkiye’de eğitim veren kurumların çok büyük bir kısmının bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olamamasıdır. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Milli Eğitim Bakanlığı *İnternet’e Erişim Projesi* kapsamında Şubat 2006 sonu itibarıyla yapılan 21.921 kurum bağlantısı ile ilköğretim okullarının yüzde 45’ine, lise ve dengi okullarının yüzde 86’sına ADSL İnternet erişimi sağlanmıştır. 21.921 bağlantı ile beraber İLSİS üzerinden kurumların girmiş olduğu 2005 yılı verilerine göre yaklaşık olarak kurumlarda bulunan 10 milyonun üzerinde öğrenci İnternet erişimine kavuşmuştur. Yine kurumlarda bulunan yaklaşık 300 bin bilgisayara İnternet erişimi sağlanmıştır (2006: <http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/Projeler/YurutulenProjeler.html>). Türkiye, İnternet’e bağlı okul oranı bakımından bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında da, Türkiye’deki öğrencilerin eğitim kurumlarında İnternet’e erişim olanaklarının ne kadar kısıtlı olduğu görülmektedir. World Bank tarafından yayınlanan *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Temel Göstergeleri’ne* (2004) göre; İnternet’e bağlı okul oranı Almanya’da yüzde 99, Britanya Krallığı’nda yüzde 99, İspanya’da yüzde 94, Fransa’da yüzde 94, İtalya’da yüzde 88, Yunanistan’da yüzde 59 ve Polonya’da yüzde 90 iken; Türkiye’de İnternet’e bağlı okul oranı yüzde 40’dır.. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye’de eğitim kurumlarında öğrencilerin büyük bir kısmı,

bilgisayar ve İnternet teknolojilerini kullanma imkânını bulamamaktadır.

Öte yandan Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılında gerçekleştirmiş olduğu Nisan-Haziran dönemindeki *İşgücü Durumuna Göre Son Üç Ay İçerisinde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı Araştırması* (tablo-2); öğrencilerin Türkiye’de en yüksek oranda bilgisayar ve İnternet kullandığını göstermektedir. Ortaya çıkan bu çelişki, okullarında ve hanelerinde bilgisayar ve İnternet erişim imkânına sahip olamayan öğrencilerin büyük bir bölümünün, İnternet’e erişim sağlayabilmek için İnternet kafeleri tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Taşpınar ve Gümüş’ün (2005: 85) Türkiye’de 81 ilde faaliyet gösteren İnternet kafe sahipleri ve bu mekânları kullanan bireyler ile gerçekleştirdiği araştırmada elde edilen sonuçlar; İnternet kafe kullanıcılarının yüzde 52,5 oranı ile öğrencilerden meydana geldiğini tespit etmiştir. Türkiye’de gerçekleştirilen bu geniş kapsamlı araştırma, İnternet kafe kullanıcılarının büyük bir kısmını öğrencilerin oluşturduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

Türkiye’de bireylerin ekonomik güçlerinin bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olmaya yetmemesi ve Türk Devleti’nin bilgisayar ve İnternet erişim merkezlerini vatandaşının kullanımına sunamaması; vatandaşları başka mekânlarda bu teknolojileri kullanmaya yöneltmektedir. Taşpınar ve Gümüş’ün (2005:86) gerçekleştirmiş olduğu araştırmada ortaya çıkan diğer önemli bir sonuç ise; İnternet kafe müşterilerinin yüzde 73,9’nun kendilerine ait bir bilgisayarının ve yüzde 81,9’unun da kendilerine ait bir İnternet bağlantısının bulunmamasıdır. Bu noktada İnternet kafeler, Türkiye’de bilgisayar kullanımı ve İnternet erişimi konusunda önemli bir rol üstlenmektedirler.

Türkiye’de mevcut İnternet’e bağlı olan 750 bin bilgisayarın yaklaşık olarak 400 bin tanesi İnternet kafelerde yer alırken; İnternet’in İnternet kafelerden kullanılma oranı yüzde 47 ve günlük olarak İnternet

kafelerden hizmet alan ortalama kişi sayısı yaklaşık olarak 2 milyon civarındadır (Andiç, 2007).

İşgücü durumu	Toplam birey sayısı			Bilgisayar kullanan			İnternet kullanan		
	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır
Ücretli/maaşlı	10 254 722	8 253 094	2 001 628	36,74	39,00	27,40	29,79	31,94	20,90
Serbest meslek	6 841 359	2 922 176	3 919 183	11,78	22,38	3,88	8,43	15,95	2,82
Ücretsiz aile işçisi	4 307 992	533 829	3 774 164	6,58	29,54	3,33	4,94	23,99	2,24
Ev kadını/ev kızı	12 147 803	8 803 822	3 343 981	2,98	3,68	1,12	1,53	1,85	0,68
İşsiz	2 238 336	1 824 732	413 604	27,50	29,10	20,43	22,86	24,39	16,11
Emekli	2 605 470	2 042 344	563 125	6,08	6,88	3,20	4,70	5,55	1,65
Öğrenci	2 421 987	1 912 587	509 399	64,50	68,50	49,48	54,19	59,25	35,18
Diğer	7 360 992	4 042 319	3 318 673	12,89	17,08	7,80	10,00	13,54	5,69

(1) Referans dönemi: Bu araştırmada referans dönemi 6-12 Haziran 2005’dir.

Tablo-2: Referans Dönemindeki⁽¹⁾ İşgücü Durumuna Göre Son Üç Ay İçinde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı(%)

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılında gerçekleştirmiş olduğu Nisan-Haziran döneminde *Kullanılan Yere Göre İnternet Kullanım Oranı Araştırması* (tablo-3), İnternet kafelerin Türk vatandaşları tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Özellikle kırsal bölgelerde İnternet kafe kullanım oranının (% 47,37) çok yüksek olduğu görülmektedir. Diğer dikkat çekici bir husus ise, İnternet kafelerin erkekler tarafından kadınlara nazaran daha çok tercih

edilmesidir. Peppers & Rogers Group’un hazırladığı *Sosyal Dönüşüm Mevcut Durum Tespiti Nihai Durum Raporu* (2006: 38), “erkek egemen ve genç yapıları, İnternet kafeleri ev kadınları ve kızları için kesinlikle tercih edilmeyen mekanlara dönüştürmektedir” tespitinde bulunmaktadır. Yaşamakta olan bu durum göstermektedir ki; Türkiye’de erkeklerin, kahvehaneler gibi İnternet kafeleri de sosyalleşme ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları toplumsal alanlara dönüştürmüştür (Çağlayan, 2002: 3).

Kullanılan yer	Türkiye			Kent			Kır		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Evde	27,64	33,60	24,96	30,22	36,21	27,32	14,19	14,29	14,16
İşyerinde	43,28	40,53	44,52	44,28	40,59	46,07	38,06	40,09	37,45
Eğitim alınan yerde	8,77	15,82	5,59	8,87	15,20	5,80	8,25	20,39	4,64
Arkadaş, akraba vb. evinde	7,17	9,67	6,05	7,62	10,07	6,43	4,86	6,68	4,32

İnternet kafede	36,62	23,42	42,57	34,56	22,94	40,18	47,37	26,97	53,45
Diğer	1,54	1,37	1,61	1,44	1,42	1,45	2,03	1,05	2,33

Tablo-3: Kullanılan Yere Göre İnternet Kullanım Oranı (%)

İnternet kafeler ile ilgili olarak gerçekleştirilmiş olduğu araştırmasında; İnternet kafeye gitme nedeninde ve gidilecek kafeyi seçmede arkadaş faktörünün önemli bir rol oynadığını hatta evinde bilgisayar ve İnternet bağlantısı olan birçok bireyin, özellikle sosyalleşebilmek için İnternet kafeleri tercih ettiğini tespit etmiştir. (Çağlayan,2002) İnternet kafe müdavimlerinin gidecekleri kafeyi seçerlerken, arkadaşlarının gittiği kafeyi tercih ettiklerini ya da arkadaşlıklar kurarak aidiyet geliştirebilecekleri mekânları tercih ettiklerini belirtmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılında gerçekleştirmiş olduğu *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması* verilerinin değerlendirilmesi sonucunda; Türkiye’de bilgisayar ve İnternet kullanımının toplum içerisinde yaygınlaşmadığı, bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olan hane oranının çok düşük olduğu ve İnternet kullanımının daha çok işyerlerinde ve İnternet kafelerde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Türk vatandaşının ekonomik olarak gücünün bilgisayar ve İnternet sahibi olmaya yetememesi, Türk Devleti’nin, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı kurumlarında öğrencilerine bilgisayar ve İnternet erişimi imkânını büyük oranda sağlayamaması sebebiyle; Türkiye’de İnternet kullanımı yaygınlaşmamaktadır. Bununla beraber Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı kurumlardaki bilgi teknolojisi sınıfının yetersizliğinden dolayı; öğrencilerin büyük bir kısmı, bilgisayar ve yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda eğitim alamamaktadırlar. Bir insana nasıl kullanılacağı konusunda eğitim verilmeksizin bilgisayar verilmesi; bu insana boş bir kutu verilmesinden farksızdır. Bu sebeple bireylerin

bilgisayar ve İnternet’e erişimi sağlanırken; onlara bu teknolojilerin etkin ve etkili kullanımı da uzmanları tarafından öğretilmelidir. Bireylerin sadece bilgisayar ve İnternet erişimine sahip olması, onları Enformasyon Toplumu’nun tam manasıyla bir parçası yapmayacaktır. Ancak bireyler bu teknolojileri kullanarak diğer bir değişle de bilgisayar okuryazarı olarak, Enformasyon Toplumu’nun bir üyesi haline gelebileceklerdir.

Türkiye’nin Enformasyon Toplumu’na dönüşümü sürecinde, toplumdaki çeşitli sosyal kesimlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi ve kullanımında ortaya çıkan farklılıkların azaltılarak; bilgisayar ve İnternet kullanımının ülke genelinde yaygınlaştırılabilmesi için, *Kamu İnternet Erişim Merkezleri*’nin 2007 yılından itibaren 9 ay gibi kısa bir süre içerisinde kurulacağı, *Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı*’nda belirtilmektedir. Öte taraftan halen en ücra kasabalara kadar yayılmış olan İnternet kafeler, Türkiye’de bilgisayar ve İnternet kullanımının yaygınlaşmasında aktif olarak görev alırken; bu kafelere *Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı*’nda hiç yer verilmemiştir. Oysa günümüzde toplumun büyük bir kısmı tarafından kullanılan İnternet kafelerin, daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için Devlet tarafından gerekli destek verilmelidir. Bugün bu küçük ölçekli işletmeler, Türk Devleti’nin gerçekleştiremediğini; kendi finansal imkânlarını kullanarak gerçekleştirmişler; İnternet kafeleri Türkiye’nin en ücra köşelerine kadar götürmüşlerdir.

Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı’nda, tam zamanlı olarak faaliyet gösterecek 4.500

Kamu İnternet Erişim Merkezleri’nin 2007 yılından itibaren 9 ay içerisinde kurulması ve buralarda bilgisayar ve İnternet kullanmayı bilmeyen bireylere yardım etmesi amacıyla bir danışman görevlinin merkezin başında bulunması öngörülmektedir. Türkiye’nin içerisinde bulunduğu ekonomik durum göz önünde bulundurulduğunda, *Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı*’nda yer alan yatırımların kısıtlı kamu kaynakları ile 9 ay gibi kısa bir sürede nasıl gerçekleştirileceği önemli bir sorudur. Bu sebeple öncelikle bilgisayar ve yeni iletişim teknolojilerine yapılan yatırımlar desteklenmelidir ve yapılmak istenen yatırımlar ise teşvik edilmelidir. Bu kapsam içerisinde İnternet kafeler sundukları hizmete göre sınıflandırılarak, Devlet tarafından teşvik edilmelidir. İyi koşullarda çalışan İnternet kafelerin teşvik edilmesi ve kötü koşullarda hizmet veren İnternet kafelerin ise iyileştirilmesi hedeflenmelidir. Örneğin, sadece eğitim-bilgi amaçlı olarak hizmet veren ve kullanıcılarına bilgisayar ve İnternet kullanımı konularında ücretsiz eğitim düzenleyen İnternet kafeler maddi ve manevi olarak Devlet tarafından desteklenmelidir.

Devlet tarafından İnternet kafelerin eğitim-bilgi amaçlı olarak kullanılması teşvik edilmelidir. Devlet tarafından İnternet kafelere gereken destek sağlanarak, oraların bir öğrenme merkezi haline gelmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda İnternet kafelere destek olmak ve toplum genelinde bilgisayar okuryazarlığını arttırabilmek amacıyla; İnternet erişimine ve bilgisayara sahip olmayan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda eğitim gören öğrencilerin, bilgi teknolojileri konusunda eğitim alabilmeleri için eğitim-bilgi amaçlı olarak hizmet veren İnternet kafeler

kullanılmalıdır. Devlet bu küçük işletmelerin sahip olduğu teknolojik imkânlardan faydalanarak, kamu hizmeti vermenin yollarını aramalıdır. Devlet, birer ticari işletme olan bu kafelerin İnternet kullanım ücretlerini ödeyerek, öğrencilerine ücretsiz İnternet erişim imkânı sağlamalıdır. Bu kafelerde öğrenciler, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan bilişim teknolojileri konusunda eğitim almış olan öğretmenler tarafından eğitilmelidir. Böylece Devlet öğrencilerine ücretsiz İnternet erişim imkânı sağlarken; İnternet kafeleri de ekonomik olarak desteklemiş olacaktır. Devlet İnternet kafeleri *Kamu İnternet Erişim Merkezi* gibi kullanırken; bu kafelerin kurulmasından işletilmesine kadar doğan her türlü masraf özel sektör tarafından karşılanacaktır. Böylece kısıtlı Devlet kaynaklarının israfının önüne geçilebilmesi de mümkün olabilecektir.

İnternet kafelerin eğitim-bilgi amaçlı olarak kullanımının yaygınlaştırılabilmesi için öncelikle bireyler bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasından elde edecekleri faydalar konusunda bilinçlendirilmelidir. Aksi takdirde bireyleri bilgisayar ve İnternet kullanmaya zorlamak herhangi bir sonuç getirmeyecektir. Bu nedenle özellikle eğitim kurumlarında öğrencilere, İnternet ve bilgisayar kullanımının onlara ne tür faydalar sağlayacağı anlatılmalıdır. Hatta öğrencilere İnternet’i kullanarak hazırlamaları gereken ödevler verilerek, İnternet’in sadece eğlence amaçlı kullanılan bir araç olmadığı gösterilmelidir. Böylece bireyler İnternet kafeleri eğitim-bilgi amaçlı olarak kullanmaya teşvik edilebilir.

Diğer taraftan Türk Devleti de İnternet kafelerin amacına uygun olarak kullanılması

ve İnternet kullanımının ülke geneline yaygınlaşabilmesi için birtakım hukuki düzenlemeleri yapmalıdır. Devlet tarafından İnternet kafeler ile ilgili olarak yapılan ve/veya yapılacak olan yasal düzenlemeler, bireylerin İnternet kafeyi kullanma hakkını kısıtlayacak ve kişileri İnternet kullanımından uzaklaştıracak olan yasaklamalar olmamalıdır. Devlet ise denetleyici ve düzenleyici rolünü üstlenmelidir. İnternet kafeler-de ‘kötü site’ diye tabir edilen Web adreslerinin ya da programlarının kullanımının engellenmesi, filtreleme ve güvenlik programları ile gerçekleştirilmelidir. İnternet kafelerde

elektronik ortamda verilecek İnternet hizmetlerinde filtreleme ve bloke etme yazılım ve donanımlarının kullanılması, bir mevzuat ile hüküm altına alınarak zorunlu bir hale getirilmelidir. Diğer taraftan İnternet kafelerde çalışacak kişilere, İnternet kullanıcılarına yardımcı olabilmesi ve gerektiğinde yönlendirmeler yapabilmesi için bilgisayar ve İnternet konularında eğitim almış olma şartı getirilmelidir. İnternet kafelerin denetlenmesi kolluk kuvvetleri yerine, bilgisayar ve iletişim teknolojileri konusunda eğitim almış uzman denetçiler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Dipnotlar

1.Ray Oldernbug (1991) üçüncü yerleri, insanların günü bitirmesine yardımcı olması için, kafeteryalar, halk merkezleri, güzellik salonları, genel amaçlı mağazalar, barlar ve diğer sık gidilen yerler, olarak tanımlar.

2.02/12/1998 tarih ve 233 sayılı genelge; 30/12/1999 tarih ve 23922 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 99/13681 karar sayılı "Açılması İzne Bağlı Yerlere Uygulanacak İşlemler Hakkında Yönetmelik", 26/03/2001 tarih ve 0070 sayılı genelge ve 05/12/2003 tarih ve 0176 sayılı genelge.

KAYNAKLAR

----- (1999, Aralık 30).Açılması İzine Bağlı Yerlere Uygulanacak İşlemler Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete. Sayı: 23922.

Barbier, F. & Lavenir, B. C. (2001). *Diderot’dan İnternet’e Medya Tarihi*. Kerem Eksen (Çeviren). İstanbul: Okyanus Yayınları. (Orijinal kitabın basım yılı 1996)

----- (2006, Haziran 28). Bilgi Toplumu Stratejisi. Resmi Gazete. Sayı: 26242.

Castells, M. (2000). *The Rise of Network Society*. 2nd edn. UK: Blackwell Publishers.

Castells, M. (2006). *Manuel Castells’le Söyleşiler*. Ebru Kılıç (Çeviren). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cho, H. C. (2003). The Effectiveness of Banner Advertisements: Involvement and Click Through. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 80 (3), 623–645.

Çağlayan, S. (2002). Enformasyon Toplumu Yolunda İnternet Kafeler ve İnternet

ERROR: syntaxerror
OFFENDING COMMAND: --nostringval--

STACK:

24
0
2